

29.9.2006

Dnrot 3493/4/04, 931/2/05, 932/2/05, 933/2/05 ja 934/2/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

SUOMENLAHDEN MERIPUOLUSTUSALUEELLA PALVELEVIEN VARUSMIESTEN KOHTELU

1
ASIA

Suomenlahden Meripuolustusalueen alaisella Russarön valvontalinnakkeella 16.3.2005 suorittamani tarkastuksen yhteydessä minulle luovutettiin linnakkeella palvelevien varusmiesten laatimia kirjoituksia heidän asepalveluksessaan epäkohtina pitämistään asioista.

Kun saamani kirjoitukset liittyivät varusmiesten kohteluun, otin asiat eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n 1 momentti huomioon ottaen tutkittavakseni (dnrot 931–934/2/05).

Lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan oli aikaisemmin 21.12.2004 saapunut tykkimies A:n laatima kantelukirjoitus (dnro 3493/4/04), jossa niin ikään kerrottiin tapahtumista Russarön valvontalinnakkeella. Kirjoitus oli päivätty 1.10.2004 ja se oli alun perin osoitettu Suomenlahden Meripataljoonan komentajalle.

3
VARUSMIESTEN KIRJOITUSTEN SISÄLTÖÄ

3.1

Ruokailumahdollisuus sotaharjoituksesta palattaessa (dnro 931/2/05)

Viiden Russarön linnakkeella palvelevan varusmiehen allekirjoittamassa selvityksessä kerrottiin, että varusmiehille ei ollut järjestetty mahdollisuutta ruokailuun noin 12 tuntiin sotaharjoituksen päättämisen yhteydessä. Tapahtumat liittyivät varusmiesten siirtymiseen Kiikalasta Upinniemeen. Siirtyminen oli aloitettu klo 05.00 aikaan jota ennen oli ollut mahdollisuus juoda kuumaa mehua ja syödä "mitä omista sissimuonista oli jäljellä". Upinniemessä oli pidetty hyökkäysharjoitus, jonka päätyttyä varusmiehet olivat siirtyneet kasarnitiloihin lämmittelemään. Tapahtuman yhteydessä Russarön linnakkeella palvelevien varusmiesten reppuja kuljettanut auto oli hajonnut, mikä oli viivästyttänyt linnakkeelle siirtymistä noin kahdella tunnilla. Odotettaessa reppuja varusmiehille

olisi järjestetty ruokailumahdollisuus Upinniemessä, mutta tätä ei käytetty hyväksi, vaan heille oli ilmoitettu, että "ruokailun kanssa odotetaan paluuta linnakkeelle". Varusmiehet olivat saaneet ruokaa seuraavan kerran Russarön linnakkeella noin klo 16.00.

3.2

Liikuntapäivän kuljetusjärjestelyt ja pukeutuminen kuljetuksen ajaksi (dnro 932/2/05)

Yhdeksän Russarön linnakkeella palvelevan varusmiehen allekirjoittamassa selvityksessä kerrottiin, että varusmiehet oli 16.11.2004 kuljetettu Upinniemessä pidettyyn liikuntapäivään maastokuorma-autolla. Kuljetus tapahtui maastokuorma-auton lavalla lämpötilan ollessa noin 0 astetta. Varusmiesten vaatukseksi oli käsketty loma-asu, jota pidettiin liian kylmänä kyseisissä olosuhteissa kuorma-auton lavalla matkustamiseen.

Samassa kirjoituksessa kerrottiin myös toisesta vastaavasta tapahtumasta 8.3.2005 tapahtuneen kotiuttamistarkastukseen liittyvän Dragsvikiin suuntautuneen kuljetuksen yhteydessä.

3.3

Varusmiehen pääsy terveydenhoitoon ja mahdollisuus ruokailuun vartiotehtävässä (dnro 933/2/05)

Eräs Russarön linnakkeella palveleva varusmies kertoi laatimassaan kirjoituksessa, että hän oli loukannut selkänsä rannikkovalvontaharjoitukseen liittyvän leirin yhteydessä jouduttuaan kantamaan raskaita tavaroita. Varusmies kertoi ilmoittaneensa vammastaan luutnantille, joka ei ollut päästänyt tätä varuskuntasairaalaan perustellen kieltoaan sillä, että "yhden miehen takia ketään ei lähetetä pois leiriltä". Varusmies kertoi selkäkipujensa pahentuneen leiriolosuhteissa, mutta siitäkään huolimatta häntä ei ollut päästetty hoitoon.

Kirjoituksessa kerrottiin myös ampumaleiristä, jossa samainen varusmies oli käsketty suorittamaan vartiotehtävää ilmoittamatta tehtävän kestoa. Varusmies kertoi joutuneensa olemaan vartiossa klo 11.30–24.00 välisen ajan. Hän oli saanut mukaansa ruokapussin ilman mahdollisuutta lämmittää itselleen ruokaa. Varusmies kertoi joutuneensa olemaan noin 24 tuntia ilman kunnon ateriaa. Varusmiehelle ei myöskään ollut annettu radiota mukaansa, joten hän ei voinut vartiovuoronsa aikana olla yhteydessä leirille.

3.4

Tykkimies B:n luvatonta poissaoloa koskeva tapahtuma (dnro 934/2/06)

Russarön linnakkeella varusmiespalvelustaan suorittanut tykkimies B arvosteli laatimassaan kirjoituksessa kapteeniluutnantin menettelyä hänen lomalle päästämistään koskevassa asiassa.

B kertoi olleensa varuskuntasairaalassa Dragsvikissa. Hänellä oli ollut kahden muun varusmiehen kanssa yhteinen komennustodistus, josta oli ilmennyt, että nämä kaksi muuta varusmiestä voisivat aloittaa lomansa suoraan Dragsvikista, mutta B:n oli määrä palata Russarön linnakkeelle, josta hän pääsisi seuraavana päivänä lomalle. Varuskuntasairaalasta päästyään B oli huomannut, ettei hän enää ehtisi junalla Hankoon päästäkseen Russaröön ja hän oli soittanut asiasta linnakkeen päällikölle, kapteeniluutnantille. Hän oli antanut B:lle käskyn jäädä Dragsvikiin yöksi ja palata seuraavana päivänä linnakkeelle.

Seuraavana päivänä B oli noussut Hankoon menevään junaan, mutta hänen yhdelle päivälle kirjoitettu matkalippunsa ei ollut enää voimassa ja hän oli jäänyt Tammisaareen. Tammisaaresta B oli soittanut kapteeniluutnantille ja kertonut tapahtuneesta. Kapteeniluutnantti oli käskenyt B:n palata takaisin Dragsvikiin, ja tulla Russaröön seuraavana päivänä. Tällöin B oli tiedustellut kapteeniluutnantilta lomalle pääsystä, jonka olisi ollut määrä tapahtua samana päivänä. Tällöin kapteeniluutnantti oli sanonut, ettei B pääse lomalle, vaan hänen pitää tulla takaisin linnakkeelle. Kysyessään perustetta lomansa peruuntumiselle, kapteeniluutnantti oli sanonut komennustodituksessa lukevan, että B:n tulee palata linnakkeelle ja B:n edelleen kertoessa että muut hänen lomaryhmänsä varusmiehet olivat jo päässeet lomalle ja edellisenä päivänä lomalle päässeet varusmiehet olivat saaneet aloittaa lomansa suoraan Dragsvikista, kapteeniluutnantti oli alkanut huutamaan B:lle epäasiallisella tavalla mm. kiroillen ja käskenyt tätä edelleen menemään Dragsvikiin yöksi.

Dragsvikiin päästyään B oli katsonut kapteeniluutnantin syyllistyneen menettelyllään ja ainoastaan komennustodituksen merkintöihin vetoamalla simputukseen ja itse päättänyt lähteä "omilla luvillaan" lomille Dragsvikista menemättä linnakkeelle. B:n menettelyn seurauksena asiassa oli suoritettu esitutkinta ja hän oli saanut kurinpitorangaistuksen. Lisäksi B kertoi, että hän oli pyytänyt että kapteeniluutnantin menettelystä toimitettaisiin esitutkinta, mutta pyyntöön ei ollut suostuttu.

3.5

Varusmiesten vapaa-ajantilojen käytön rajoittaminen ym. (dnro 3493/4/04)

Russarön linnakkeella palvelustaan suorittanut tykkimies A:n laatimassa eduskunnan oikeusasiamiehelle lähetetyssä kirjoituksessa kerrottiin, että kapteeniluutnantti oli rajoittanut varusmiesten mahdollisuuksia oleskella kasarmien vapaa-ajantiloissa (messi ja lehtienlukusali, jossa on tietokone ja Internet-yhteydet) siten, että huoneet oli lukittu iltaisin noin klo 21.30 aikaan ja avattu aina seuraavan aamupäivän aikana.

Lisäksi kirjoituksessa kerrottiin, että perjantaina 1.10.2004 linnakkeen varapäällikkönä toiminut luutnantti oli sulkenut varusmiehiltä pääsyn lehtienlukuhuoneeseen heti aamusta ja sanonut, että lehtienlukuhuone avattaisiin vasta seuraavalla viikolla. Luutnantti oli maininnut, että käsky tilan sulkemiseen oli tullut kapteeniluutnantilta.

A:n kirjoitus oli alun perin osoitettu Suomenlahden Meripataljoonan komentajalle ja sen liitteenä oli edelleen toinen pataljoonan komentajalle osoitettu kirje, jonka oli allekirjoittanut 38 Russarössä varusmiespalvelustaan suorittanutta varusmiestä. Kirjeessä kerrottiin mm. seuraavaa:

3.5.1

Yliluutnantti C:n käyttäytyminen ja menettely

Yliluutnantti C:n kerrottiin tulleen normaalille tarkastuskäynnilleen Russarön merivalvontatorniin. Valvontavuorossa oli ollut tällöin tykkimies D. Tarkastus oli sujunut hyvin, kunnes C oli huomannut, että merivalvontatornin tarkastuskirjan sivun reunaan oli kirjoitettu ns. tj-lukuja. C:n kerrottiin tällöin menettäneensä täysin malttinsa, heittäneen tarkastuskirjan lattialle, ottaneensa tornissa olleen jakkaran ja heittäneensä sen tornista alas.

C:n kerrottiin myös menettäneen malttinsa toisessa yhteydessä, kun hän oli havainnut lehtienlukusalin olevan epäsiistissä kunnossa. Tällöin C:n käyttäytymisestä kerrottiin, että "silloinkin tuolit lensivät päin seiniä". Kirjoituksessa kerrotaan edelleen, että C olisi avoimesti sanonut olevansa valmis jopa ylilyönteihin, jos asiat eivät suju hänen haluamallaan tavalla.

3.5.2

Kapteeniluutnantin menettely loman myöntämiseen liittyvässä asiassa

Russarön linnakkeella palvelleen tykkimies E:n kerrottiin anoneen kaksi vuorokautta henkilökohtaiseen syyhyn perustuvaa lomaa (ns. HSL-loma) hääjärjestelyjensä sekä uuteen asuntoon muutttoa varten. Kapteeniluutnantin ei kerrotun mukaan ollut halunnut näitä lomiamyöntää ja oli kysynyt, mitä E aikoisesti tehdä, jos lomiamyöntä ei myönnettäisi. Tällöin E kertoi aikovansa valittaa päätöksestä, mihin kapteeniluutnantti oli todennut, että kyllä E:kin käyttäytymisestä voitaisiin valittaa. Lisäksi kapteeniluutnantin kerrottiin todenneen, etteivät omat häärit olisi riittävä perustelu HSL-loman myöntämiseen. Sitten loma oli kuitenkin myönnetty. Juuri ennen lomalle lähtöä kapteeniluutnantin kerrottiin juoksuttaneen E:tä laiturilta takaisin kasarmille korjaamaan tupansa "taistelujakkaran" asentoa, vaikka oli juuri pitänyt koko tuvalle tupa-, kaappi- ja siisteystarkastuksen.

E:n kerrottiin myös menneen kuukautta myöhemmin anomaan lomapäivän siirtoa siten, että hän pääsisi bestmaniksi ystävänsä häihin. Ennen kuin E oli edes astunut kapteeniluutnantin toimistoon sisään, kapteeniluutnantti oli nostanut roskakorin pöydälle ja sanonut, että lomiamyöntä ei myönnettä.

4

PUOLUSTUSVOIMIEN TOIMITTAMIEN SELVITYSTEN SISÄLTÖÄ

4.1

Ruokailumahdollisuus sotaharjoituksesta palattaessa

Merivoimien Esikunnan selvityksessä todetaan, että kyseessä oli ollut Suomenlahden Meripataljoonan 29.11.–2.12.2005 pidetty taisteluharjoitus joka pidettiin Kiikalassa ja päättyi hyökkäykseen Kiikalasta Suomusjärven kautta Upinniemeen. Viimeisen yön aikana oli siirrytty marssilla Suomusjärvelle, jossa komppania oli ollut noin klo 03.00 aikaan. Tässä yhteydessä oli syöty kuuman mehun kanssa sissimuonaa.

Harjoitus jatkui siirtymisellä Upinniemeen jossa viimeinen hyökkäysharjoitus päättyi 2.12.2004 noin klo 11–12. Tämän jälkeen tarkoituksena oli ollut siirtyä Russaröhön viimeistään klo 12, jolloin ruokailu olisi tapahtunut Russarössä klo 14.30. Siirryttäessä Upinniemeen Russarössä palvelevien varusmiesten varusteita kuljettanut kuorma-auto oli hajonnut ja tästä syystä varusteet oli saatu vasta klo 13. Mikäli ruokailu olisi järjestetty sissiruokailuna Upinniemessä klo 13 alkaen, olisi saapuminen Russaröhön tapahtunut vasta klo 16 jälkeen, jolloin linnakkeelta ei olisi enää saanut ruokaa. Järjestely varmisti Russarön varusmiesten lämpimän aterian saannin Russarössä noin klo 15.00.

Selvityksen mukaan järjestelyllä ei ole ollut tarkoitus pitkittää varusmiesten ruokailuun pääsyä vaan ruoka-aikojen järjestely on johtunut sotaharjoituksen luonteesta, jossa ruokaillaan tilanteen mukaan ja tarkoituksena on ollut lopulta varmistaa harjoituksen jälkeen varusmiehille lämpimän ruoan saanti linnakkeella.

Päaesikunnan lausunnon mukaan asiassa ei ole toimittu moitittavasti.

4.2

Liikuntapäivän kuljetusjärjestelyt ja pukeutuminen kuljetuksen ajaksi

Merivoimien Esikunnan selvityksessä todetaan, että Russarön linnake tilaa ajoneuvot Uudenmaan Prikaatista. Ajoneuvo tilataan kyseisen kuljetuksen tarpeen mukaan. Molemmissa kerrotuissa tapauksissa Russarön linnakkeelta oli tilattu linja-auto, mutta Uudenmaan Prikaatista oli annettu kuorma-auto.

Selvityksen mukaan Russarön linnake ei voi päättää, minkä ajoneuvon Uudenmaan Prikaati antaa, vaan (Uudenmaan Prikaatin) ajojärjestelijä määrää sen ajoneuvon, joka on saatavissa ja soveltuu tapauskohtaiseen ajoon. Selvityksessä todetaan edelleen, että Russarön lomavarustukseen kuuluu päällystakki m95 eli miehet olivat pukeutuneet talvivarustukseen. Mikäli näin ei ollut, olivat he esikunnan näkemyksen mukaan rikkoneet pukeutumisesta annettuja ohjeita ja määräyksiä.

Päaesikunnan lausunnon mukaan se seikka, että kuljetukset on hoidettu maastokuorma-autoilla ei sinällään ole moitittavaa. Varusmiehille olisi kuitenkin ennen kuljetusta tiedotettava millä ajoneuvolla kuljetus toteutetaan ja näin annettava mahdollisuus varustautua riittävän lämpimästi.

4.3

Varusmiehen pääsy terveydenhoitoon ja mahdollisuus ruokailuun vartiotehtävässä

Merivoimien Esikunnan selvityksen mukaan kyseinen varusmies oli ilmoittanut 1.-4.11.2004 pidetyn rannikkovalvontaharjoituksen alkupuolella selkäkivusta. Luutnantti oli ilmoituksen johdosta kysynyt, onko selkäkipu akuutti eli pitäisikö varusmiehen päästä lääkärin vastaanotolle. Tähän varusmies oli ilmoittanut, että tilanne ei ole akuutti, vaan asian kanssa pystyy toimimaan. Kyseinen varusmies ei tullut kyseisen tapahtuman jälkeen enää ilmoittamaan asiasta, vaan toimi omassa käsketyssä tehtävässä harjoituksen loppuun saakka.

Pääesikunnan lausunnossa todetaan, että luutnantti on siirtynyt 15.6.2005 pois puolustusvoimien palveluksesta. Luutnantilta saatu selvitys oli saatu puhelimitse 7.7.2005. Pääesikunnan lausunnon mukaan ei voida sanoa varmuudella, mikä on ollut hänen ja ko. varusmiehen keskustelun sisältö. Saatavilla olevan selvityksen perusteella ei voida katsoa, että luutnantti olisi toiminut asiassa vastoin velvollisuuttaan. Pääesikunta on kuitenkin tässä yhteydessä korostanut, että sairastunut tai loukkaantunut varusmies on aina toimitettava hoitoon, vaikka siitä aiheutuisi ylimääräistä vaivaa.

Ruokailumahdollisuutta koskevassa asiassa selvitysten mukaan kyseinen varusmies oli käynyt edellisen harjoituksen jälkeen sairaalassa ja lääkärin määräämistä vapautuksista johtuen hän ei ollut kyennyt osallistumaan muun joukon mukana ammuntojen harjoitteluun eikä amuntoihin, vaan hänet määrättiin vartiomieheksi varouseerina toimineen yliluutnantti F:n alaisuuteen. Yliluutnantti F:llä ei ole muistikuvaa kyseisestä varusmiehestä. F:n mukaan kaikille varoryhmään kuuluville oli jaettu ennen vartiopaikalle menoa muun kaluston ohessa vesi, sissimuona ja retkikeitin. Jos ko. varusmies ei ole kuulunut tähän ryhmään, hän ei ole F:n mukaan todennäköisesti voinut olla yli kymmentä tuntia vartiossa. Merivoimien Esikunta ei ole kyennyt tavoittamaan ketään henkilöä, joka tietäisi asiasta enemmän.

4.4

Tykkimies B:n luvaton poissaoloa koskeva tapahtuma

Merivoimien Esikunnan selvityksessä todetaan, että tykkimies B:n oli ollut määrä palata takaisin Russaröön, kun hän oli päässyt sairaalasta. B:n loma olisi alkanut vasta sairaalassa käyntiä seuraavana päivänä (21.1.2005), toisin kuin kahdella muulla samaan aikaan sairaalassa olleella varusmiehellä.

Kun B oli poistunut sairaalasta, ei junia Hankoon enää mennyt, joten hänet oli kapteeniluutnantin toimesta ohjattu jäämään Dragsvikiin yöksi. Selvityksen mukaan tapauksessa on ollut syytä epäillä, että B oli viivyttämällä varuskuntasairaalassa myöhästynyt viimeisestä junasta. B:tä oli käsketty poistumaan varuskuntasairaalasta, koska hänellä ei ollut syytä jäädä sinne.

B oli majoitettu Uudenmaan Prikaatin autohallille vartiopäällikön toimesta. Vartiopäällikölle oli annettu ohje, että paluuyhteys Russaröhön ilmoitettaisiin B:lle aamulla. Aamulla B oli kuitenkin (uudelleen) lähtenyt varuskuntasairaalaan. Kyseinen käynti sairaalassa oli merkitty aiheettomaksi. Tämän jälkeen B oli

noussut klo 13.20 Hankoon menevään junaan, josta konduktööri oli hänet B:n kertomuksen mukaan poistanut junasta. Tammisaaresta hän oli soittanut kapteeniluutnantille, joka oli käskenyt B:n edelleen Dragsvikiin. Dragsvikiin B saapui noin klo 16.20, jonka jälkeen poistui luvatta lomille.

Pääesikunnan lausunnon mukaan tykkimies B on tahallisesti viivyttämällä aiheuttanut tilanteen, jossa hän ei ole ehtinyt palaamaan komennustodistuksen mukaisesti Russarön valvontalinnakkeelle ennen hänelle myönnetyn loman alkua. Lisäksi B on viivytellyt seuraavana päivänä varuskuntasairaalassa siten, että hän ei ole päässyt takaisin Russarön valvontalinnakkeelle. Tämän seurauksena kapteeniluutnantti oli käskenyt B:n takaisin Dragsvikiin, josta hän oli poistunut luvatta.

B:llä ei ole ollut oikeutta poistua lomalle Dragsvikista ja näin ollen hänelle on määrätty kurinpitorangastus luvattomasta poissaolosta.

4.5

Varusmiesten vapaa-ajantilojen käytön rajoittaminen ym.

Kapteeniluutnantti on antamassaan selvityksessä kertonut, että messin käyttö on ohjeistettu niin, että varusmiehet siivoavat itsenäisesti tilan, lehtisalin lehdistä huolehtii kirjuri/lääkintämies. Hänen mukaansa on hyvin tavanomaista, että messi on "kuin pyörremyrskyn jäljiltä: roskat ympäri huonetta, irtotyyny ympäriinsä jne.". Hän painottaa, että varusmiehet ovat siivonneet tilan vasta heille annetun käskyn jälkeen. Hän kertoo, ettei hän voi missään olosuhteissa hyväksyä, että messi on niin siivottomassa kunnossa ja myös ilmoittaneensa varusmiehille näkemyksensä päiväkäskynjaossa. Kun tästä huolimatta messiä ei pidetä siistinä, ainoaksi vaihtoehdoksi on jäänyt sen sulkeminen; lyhytkin kiinnioloaika on "palauttanut varusmiehet maanpinnalle ja asiat ovat sujuneet viikon tai kaksi hyvin, kunnes sama alkaa taas".

Kapteeniluutnantin mukaan 1.10.2004 tapahtunut vapaa-ajantilojen sulkeminen perustui edellä esille tuotuihin siisteyteen liittyviin seikkoihin sekä siihen, että viikonlopuksi oli kasarmille jäänyt muutama kotiutuva. Hänen mukaansa kotiutuvat ovat lähes joka kerta tehneet kasarmilla jotain ilkivaltaa; aiemmin oli mm. virtsattu kahvinkeittimeen sekä vessan käsienpesuastiaan sekä hävitetty satelliittivastaanottimen kortti. Vapaa-ajantilojen sulkemisella pyrittiin estämään vastaavien vahinkojen aiheutuminen.

Kapteeniluutnantti toteaa selvityksessään myös kokoavana käsityksenään, että *"varusmiesten käyttäytymistä on tarkasteltava nykyisin vallalla olevaa kasvatuseriaatetta vasten. Nuoria varusmiehiä seurattaessa huomaa, että miehet on opetettu siihen, että heillä on vain oikeuksia, olivatpa ne minkä tyyppisiä tahansa. Samoin he varmaan saavat tehdä kotonaan mitä haluavat puuttumatta asiaan. Itse 50-luvulla syntyneenä asiat on opittu eri tavalla. Nykyajan varusmiehille tulee psyykkisiä ongelmia jo siitä, kun heitä kielletään ja sanotaan asia selkokielellä. - - - Samalla tässä on viime kädessä kysymys siitä, miten koko joukko-osastossa näitä asioita hoidetaan. Jos joukko-osaston*

johto on sitä mieltä, että varusmiehet saavat elää kuin siat pellossa, toteutan ohjetta tarkasti. Jos kuitenkin haluamme kasvattaa sotilaita, kuri ja järjestys ovat ensisijaisia".

Pääesikunnan lausunnossa on todettu, että Yleisen palvelusohjesäännön kohdan 192 mukaan varusmiesten oikeutta mennä vapaa-aikanaan kasarmialueella sijaitseviin vapaa-ajantiloihin ei saa rajoittaa ilman erityistä syytä. Pääesikunnan näkemyksen mukaan molemmissa tapauksissa on ollut kysymys Yleisen palvelusohjesäännön 192 kohdan mukaisesta erityisestä syytä, jonka perusteella varusmiesten pääsyä vapaa-ajanviettoiloihin on voitu rajoittaa. Lisäksi lausunnossa on korostettu, että tapauksissa ei ole ollut kysymys vapaa-ajan tai liikkumisvapauden rajoittamisesta.

4.5.1

Yliluutnantti C:n käyttäytyminen ja menettely

Yliluutnantti C kertoo antamassaan selvityksessä, että hän oli mennyt linnakkeen merivalvontatorniin havaittuaan sieltä kantautuvan kovaäänistä musiikkia. C oli huomauttanut merivalvontatehtävässä ollutta varusmiestä siitä, ettei radiota saa kuunnella valvontavuoron aikana, vaan pitää kuunnella aseman ulkopuolisia äänihavaintoja. Tässä yhteydessä C oli havainnut, että aseman tarkastuskirjan huomautussarakkeisiin oli ilmestynyt "hajoo aamuihisi yms." kirjoituksia. C kertoo, että hän oli ollut tyrmistynyt näkemästään ja ettei hän ollut sellaisia koskaan aikaisempina vuosina nähnyt. Sen jälkeen C oli huomannut rikotun "sotilasjakkaran" aseman lattialla ja kysytyään asiasta hänelle oli vastattu, että jakkara oli aina ollut siinä kunnossa edellisten merivalvontaa suorittaneiden varusmiesten jäljiltä. C kertoo ottaneensa tuolin käsiinsä ja todenneensa sen olevan "runnellun" siihen kuntoon, ettei se ollut enää tarkoitukseensa sopiva "missään tilassa". Tämän jälkeen C oli harmissaan pudottanut tuolin asemalta näyttääksensä kuinka vakavissaan hän oli. Lisäksi C:n tarkoituksena oli viedä rikottu jakkara viereiseen kasarmirakennukseen.

Lehtienlukusalissa ("nettihuone") väitetyksi tapahtuneiden tavaroiden potkimisten C katsoo olevan kärjistyksiä. C toteaa, että hänen käsityksensä järjestyksenpidosta kalustetussa huoneessa poikkeaa ilmeisesti kantelukirjelmän kirjoittajan ajattelutavasta. C:n mukaan lähes joka kerta hänen tullessaan ko. huoneeseen ovat laitteet, tavarat, tuolit sekä lehdet olleet epäjärjestyksessä. C kertoo useasti siirtäneensä tavarat "ripeästi" oikeille paikoilleen. C toteaa, että "tämä on saattanut tuntua kirjelmän väittämiltä teolta?"

Pääesikunnan lausunnossa todetaan, että yliluutnantti C:n velvollisuutena on ollut puuttua havaitsemiinsa puutteisiin merivalvonnassa ja vapaa-ajanviettoiltojen siisteydessä. Pääesikunnan näkemyksen mukaan jakkaran pudottaminen merivalvonta-aseman ylätasanteelta oli kuitenkin ollut ylimitoitettu reaktio. Pääesikunta kehottaa vastaisen varalle yliluutnantti C:n kiinnittämään huomiota esimieheltä vaadittavaan asialliseen käytökseen.

4.5.2

Kapteeniluutnantin menettely loman myöntämiseen liittyvässä asiassa

Pääesikunnan lausunnon mukaan kapteeniluutnantti on myöntänyt tykkimies E:n omia häitä varten loman E:n tekemän anomuksen mukaisesti. Näin oli menetelty myös E:n anomien toisen loman osalta. Lausunnon mukaan E lienee katsonut kapteeniluutnantin menetelleen asiattomasti tilanteessa, jossa hän oli keskustellut E:n kanssa pakottaviin henkilökohtaisiin syihin perustuvan loman tarpeesta. Pääesikunta katso, että kirjoituksen ja selvitysten perusteella ei voida sanoa varmuudella, mitä näissä kahdessa tilanteessa on tapahtunut. Kun otetaan huomioon, että E:lle on myönnetty lomat anomusten mukaisesti, ei voida katsoa, että kapteeniluutnantti olisi toiminut kysymyksessä olevissa tilanteissa asiattomasti.

Lisäksi varusmiehet kertoivat, että kapteeniluutnantti oli juuri ennen lomille lähtöä juoksuttanut aiheettomasti tykkimies E:tä linnakkeen laiturilta tupaan ja takaisin. Pääesikunnan kapteeniluutnantilta puhelimitse saaman selvityksen mukaan E:tä oli tupa-, kaappi- ja siisteystarkastuksen yhteydessä huomautettu punkan epäsiisteystensä ja käsketty korjaamaan asia. Vasta siinä vaiheessa, kun varusmiehet olivat olleet laiturilla, oli havaittu, että E ei ollut sijannut punkkaansa paremmin. Tästä syystä kapteeniluutnantti oli käskennyt E:n korjaamaan asian. Kapteeniluutnantti oli perustellut ratkaisuaan sillä, että hän haluaa kohdella kaikkia varusmiehiä tasapuolisesti ja näin ollen hänen on vaadittava kaikilta varusmiehiltä yhtä paljon. Pääesikunnan näkemyksen mukaan kapteeniluutnantti ei toiminut E:tä kohtaan asiattomasti.

5

RATKAISU

5.1

Ruokailumahdollisuus sotaharjoituksesta palattaessa

Saaduista selvityksistä ilmenee, että ruokailun lykkäytyminen on johtunut yhtäältä odottamattomasta Russarössä palvelevien varusmiesten kuljettaman kuorma-auton hajoamisesta sekä toisaalta pyrkimyksestä saada varusmiehet siirrettyä Russaröhön siinä ajassa, että he ehtisivät saada linnakkeella lämpimän aterian. Lisäksi on otettava huomioon että kysymyksessä on ollut sotaharjoitustilanne, joka osaltaan on saattanut aiheuttaa ongelmia asianmukaisen ruokahuollon järjestämisessä. Katson, ettei asia anna tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

5.2

Liikuntapäivän kuljetusjärjestelyt ja pukeutuminen kuljetuksen ajaksi

Selvityksistä ilmenee, ettei Russarön valvontalinnakkeen henkilökunnalla ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa viime kädessä siihen, minkälaisella kulkuneuvolla varusmiesten kuljetukset toteutetaan. Molemmissa kirjoituksissa mainituissa tapauksissa oli varusmiesten kuljettamista varten tilattu linja-auto, mutta kuljetus

oli toteutettu maastokuorma-autoilla. Tätä menettelyä ei sinänsä voida pitää moitittavana.

Yhdyn Pääesikunnan lausunnossa esitettyyn näkemykseen, että varusmiehille on ennen kuljetusta tiedotettava millä ajoneuvolla kuljetut toteutetaan ja annettava mahdollisuus varautua kuljetukseen riittävän lämpimästi. Muihin toimenpiteisiin kirjoitus ei tältä osin anna aihetta.

5.3

Varusmiehen pääsy terveydenhoitoon ja mahdollisuus ruokailuun vartiotehtävässä

Puolustusvoimista annettuun lakiin perustuvana sotilaskäskyasiana annetun Yleisen palvelusohjesäännön kohdan 218 mukaan esimiehen on tarkkailtava alaiensa terveydentilaa, väsymystä ja kuormittuneisuutta, huolehdittava henkilöstön tarkoituksenmukaisesta työnjaosta ja riittävästä levosta, ohjattava sairaat hoitoon ja valvottava sitä, ettei sairaana osallistuta palvelukseen.

Lutnantin ja minulle asiasta kirjoittaneen varusmiehen välillä käytyyn keskustelun sisältöön ei liene saatavissa lisäselvitystä. Hankittujen selvitysten perusteella ei mielestäni voida osoittaa lutnantin menetelleen kyseisen varusmiehen palvelusturvallisuutta vaarantavasti. Pidän kuitenkin mahdollisena, että käytyjen keskusteluiden perusteella kyseiselle varusmiehelle on saattanut muodostua kuva, että lutnantti olisi vähätellyt varusmiehen kertomaa vammastaan. Tyydyn tältä osin toteamaan yleisellä tasolla, että esimiehen tulee suhtautua asiaankuuluvalla vakavuudella ja hienovaraisuudella alaisensa esittämään vammautumisestaan ja huolehdittava siitä, että hänet toimitetaan asianmukaiseen hoitoon.

Ruokailun toteutumatta jäämistä koskevaan asiaan ei ole saatu sellaista selvitystä, että voisin päätyä muuhun lopputulokseen, kuin että asiassa ei ole ilmennyt oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista tai virheellistä menettelyä.

5.4

Tykkimies B:n luvaton poissaoloa koskeva tapahtuma

Puolustusvoimat on suorittanut B:n asiassa esitutkinnan tapahtumien selvittämiseksi sekä B:n rikosoikeudellisen vastuun toteuttamiseksi. Katson, ettei asiassa tältä osin ole ilmennyt aihetta epäillä lainvastaista menettelyä eikä asia edellytä enempää toimenpiteitä laillisuusvalvontani puitteissa.

5.5

Varusmiesten vapaa-ajantilojen käytön rajoittaminen ym.

Tykkimies A:n kirjoitus oli alun perin osoitettu kanteluna Suomenlahden Meripataljoonan komentajalle ja sen liitteenä oli edelleen toinen pataljoonan

komentajalle osoitettu kirje, jonka oli allekirjoittanut 38 Russarössä varusmiespalvelustaan suorittanutta varusmiestä.

Asian selvittämisen yhteydessä pyysin Pääesikuntaa ilmoittamaan minulle, mihin toimenpiteisiin Suomenlahden Meripataljoonan komentajalle osoitettu kirjoitus oli johtanut puolustusvoimien sisällä.

Saadun selvityksen liitteenä oli Suomenlahden Meripuolustusalueen komentajalle osoitettu kirje, josta ilmeni Suomenlahden Meripataljoonassa asian johdosta suoritettuina toimenpiteinä mm. että tapahtumista oli käyty kotiutuvien varusmiesten kanssa keskustelu 6.10.2004 Upinniemessä. Keskustelussa oli käsitelty seuraavia asioita: Kapteeniluutnantin ja yliluutnantti C:n hallitsemattomat tunnereaktiot, kielenkäyttö ja Russarön linnakkeen erilainen linja ja johtaminen kuin muualla meripataljoonassa. Tämän lisäksi kirjeestä kävi ilmi, että Suomenlahden Meripataljoonan komentaja keskustelisi Russarön henkilökunnan sekä varusmiesten kanssa tapahtumista Russarössä 12.10.2004. Lisäksi meripataljoonan johto tulisi lisäämään vierailukäyntejä linnakkeella. Niin ikään kotiutuneille varusmiehille lähetettiin kirje, jossa kerrottiin asiassa tehdyt toimenpiteet. Jäljennös kotiutuneille varusmiehille lähetetystä kirjeestä oli selvitysten liitteenä.

Kirjeestä ilmenee Suomenlahden Meripataljoonan komentajan allekirjoittamana, että ilmi tuoduista tapahtumista ei ollut löydettävissä tekijöitä, jotka olisivat viitanneet selkeään palvelusrikkokseen ja johtaneet esitutkintaan. Edelleen kirjeestä ilmeni, että viestiupseerina toiminutta yliluutnantti C:tä oli nuhdeltu liittyen hänen esimiesasemaansa. Kapteeniluutnantin osalta on todettu, että häntä on C:n ohella puhuteltu.

Pääesikunta on minulle antamassaan lausunnossa todennut näkemyksensä, että yliluutnantti C:n toimenpide pudottaa jakkara merivalvonta-aseman ylätasanteelta oli ollut ylimitoitettu reaktio hänen puuttuessaan havaitsemiinsa puutteisiin merivalvonnassa.

Totean yliluutnantti C:n ja kapteeniluutnantin menettelystä vielä seuraavan.

5.5.1

Yliluutnantti C:n käyttäytyminen ja menettely

Valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Yleisen palvelusohjesäännön 13 kohdan mukaan esimiehenä sotilaan tulee määrätietoisesti ylläpitää kuria ja sotilaallista järjestystä sekä kaikin tavoin edistää niiden noudattamista. Tässä tehtävässään esimiehen on pyrittävä olemaan alaisilleen hyvä ja kannustava esimerkki.

Yleisen palvelusohjesäännön 70 kohdan mukaan esimiehen tulee puuttua käskynalaisen tekemiin rikkomuksiin ja laiminlyönteihin. Alaisen oikaiseminen on tehtävä asiallisesti ja kiihtymättä.

Katson, että yliluutnantti C:n menettely pudottaa "harmistuksissaan jakkara Russarön linnakkeen merivalvontatornista maahan näyttääkseen "kuinka vakavissaan hän oli", on ollut ajattelematon sekä tilanteeseen nähden ylimitoitettu teko. Teko on ollut esimiesasemassa toimivalle sotilasvirkamiehelle kuuluvan käyttäytymisvelvoitteen vastainen.

C:n kasarmitiloissa tekemäksi väitetystä tavaroiden potkimisesta esitetyt väitteet ovat jääneet näyttämättä toteen. Näin ollen katson, ettei asia tältä osin anna aiheita C:n menettelyn enempään arviointiin.

5.5.2

Kapteeniluutnantin käyttäytyminen ja menettely loman myöntämiseen liittyvässä asiassa

Saatujen selvitysten perusteella kapteeniluutnantin ei ole voitu osoittaa menetelleen lainvastaisesti tai ylittäneen harkintavaltaansa varusmiesten ilmituomien tapahtumien yhteydessä.

Katson kuitenkin että varusmiesten kirjoituksista välittyvä yleisempi tyytymättömyys Russarön valvontalinnakkeen johtajana toiminutta kapteeniluutnanttia kohtaan antaa aiheita seuraaviin käsityksiin.

On ilmeistä, että Russarön valvontalinnakkeella on ollut varusmiesten ja linnakkeen johdon välillä tulehtunut ilmapiiri. Ottaen huomioon sen, että minulle on kohtelustaan valittanut näinkin moni varusmies näin pienestä yksiköstä, pidän ilmeisenä, että varusmiesten ja linnakkeen johdon välinen kommunikaatio ei ole toiminut toivotulla tavalla. Tämä on osaltaan heijastunut varusmiesten kohteluun, jota he ovat pitäneet epäasianmukaisena.

Linnakkeen päällikkönä toiminut kapteeniluutnantti on selvityksessään nojannut sotilaallisen kurin ja järjestyksen merkitykseen sekä siihen, että nykyajan varusmiehet ovat vallalla olevien kasvatuseriaatteiden myötä tulleet niin "herkkänahkaiseksi" etteivät he kestä, jos heitä rajoitetaan tai kielletään tekemästä jotakin.

Näkemykseni mukaan yksikkö tai joukko voi olla toimintakykyinen ainoastaan, mikäli sen johtajan ja häneen nähden käskynalaisten välillä vallitsee luottamussuhde. Yleisen palvelusohjesäännön 68 kohdan mukaan esimiehen onkin pyrittävä saavuttamaan alaistensa arvostus ja luottamus. Luottamuksen syntyminen edellyttää esimieheltä voimakasta panostusta. Pelkästään kielloilla ja rajoituksilla luottamusta ei pystytä rakentamaan, vaan se edellyttää pitkäjänteistä työtä sekä sitä, että varusmiehet tuntevat tehtävänsä mielekkääksi ja motivoituvat siitä. Yleisen palvelusohjesäännön 68 kohdassa todetaan edelleen, että esimiehen on huolehdittava alaistensa oikeuksista ja hyvinvoinnista, annettava tunnustusta sekä pidettävä kannustaen ja neuvoen yllä palvelustahtoa.

Palveluksen suorittamista koskevissa vaatimuksissaan esimiehen on sinänsä oltava luja ja tinkimätön. Sotilaallinen kuri ja järjestys eivät voi kuitenkaan olla itsetarkoitus, vaan pikemminkin väline puolustusvoimien päätehtävän, maanpuolustuskyvyn turvaamiseksi. Kurin ja järjestyksen luomisessa esimiehen on Yleisen palvelusohjesäännön mukaisesti pyrittävä olemaan alaisilleen hyvä ja kannustava esimerkki. Siinä kapteeniluutnantti ei ole tämän kanteluasian valossa onnistunut.

Koska Suomenlahden Meripataljoona on tiedostanut Russarön varusmiesten palvelusolosuhteita koskevat ongelmat ja ryhtynyt niiden johdosta toimenpiteisiin, en katso asian antavan tältä osin aihetta enempään toimenpiteisiin, kuin että saatan edellä esittämäni käsitykset kapteeniluutnantin tietoon.

6

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan yliluutnantti C:lle vastaisen varalle huomautuksen hänen velvollisuuksien vastaisesta sopimattomasta käyttäytymisestään. C:n moitittavana pitämäni käyttäytyminen käy ilmi edellä kohdista 3.5.1, 4.5.1 ja 5.5.1. Tässä tarkoituksessa lähetän C:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan lisäksi kapteeniluutnantin tietoon edellä kohdasta 5.5.2 ilmenevät johtopäätökseni Russarön valvontalinnakkeella ilmi tulleiden varusmiesten kohtelua koskevien ongelmien johdosta.

Lähetän lisäksi päätökseni tiedoksi Pääesikunnalle sekä Merivoimien Esikunnalle.

Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aihetta.